

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 12ης Σεπτεμβρίου 2000 *

Στην υπόθεση C-359/97,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την H. Michard και τον B. Doherty, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας, εκπροσωπούμενου από τον J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, επικουρούμενο από τους G. Barling, QC, και D. Anderson, barrister, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία του Ηνωμένου Βασιλείου, 14, boulevard Roosevelt,

καθού,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, μη επιβάλλοντας, κατά παράβαση των άρθρων 2 και 4, παράγραφοι 1, 2 και 5, της έκτης οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών — Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 49), τον φόρο προστιθέμενης αξίας στα διόδια που εισπράττονται επί των δρόμων και γεφυρών έναντι καταβολής διοδίων στο Ηνωμένο Βασίλειο και μη θέτοντας στη διάθεση της Επιτροπής τα ποσά των ιδίων πόρων και των τόκων υπερημερίας εν συνεχεία της ως άνω παραβάσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, J. C. Moitinho de Almeida (εισηγητή), L. Sevón και R. Schintgen, προέδρους τμήματος, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, P. Jann, H. Ragnemalm, B. Σκουρή και F. Macken, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber

γραμματέας: D. Louterman-Hubeau και H. A. Rühl, κύριοι υπάλληλοι διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 23ης Νοεμβρίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 27ης Ιανουαρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 21 Οκτωβρίου 1997, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 226 ΕΚ), προσφυγή με την οποία ζητεί να αναγνωρισθεί ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, μη επιβάλλοντας, κατά παράβαση των άρθρων 2 και 4, παράγραφοι 1, 2 και 5, της έκτης οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών — Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 49, στο εξής: έκτη οδηγία), τον φόρο προστιθέμενης αξίας (στο εξής: ΦΠΑ) στα διόδια που εισπράττονται επί των δρόμων και γεφυρών έναντι καταβολής διοδίων στο Ηνωμένο Βασίλειο και μη θέτοντας στη διάθεση της Επιτροπής τα ποσά των ιδίων πόρων και των τόκων υπερημερίας εν συνεχεία της ως άνω παραβάσεως, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΚ.

Νομικό πλαίσιο

- 2 Κατά το άρθρο 2 της έκτης οδηγίας:

«Στον φόρο προστιθέμενης αξίας υπόκεινται:

1. οι παραδόσεις αγαθών και οι παροχές υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας στο εσωτερικό της χώρας υπό υποκειμένου στον φόρο που ενεργεί υπό την ιδιότητά του αυτήν·

2. οι εισαγωγές αγαθών.»

3 Κατά το άρθρο 4, παράγραφοι 1, 2 και 5, της έκτης οδηγίας:

«1. Θεωρείται ως “υποκείμενος στον φόρο” οποιοσδήποτε ασκεί, κατά τρόπο ανεξάρτητο και σε οποιονδήποτε τόπο, μια από τις οικονομικές δραστηριότητες που αναφέρονται στην παράγραφο 2, ανεξαρτήτως του επιδιωκόμενου σκοπού ή των αποτελεσμάτων της δραστηριότητας αυτής.

2. Οικονομικές δραστηριότητες, κατά την έννοια της παραγράφου 1, είναι όλες οι δραστηριότητες του παραγωγού, του εμπόρου ή του παρέχοντος υπηρεσίες, περιλαμβανομένων και των δραστηριοτήτων εξορύξεως, των γεωργικών δραστηριοτήτων καθώς και των δραστηριοτήτων των ελευθέρων επαγγελματιών ή των εξομοιουμένων προς αυτές. Ως οικονομική δραστηριότητα θεωρείται επίσης η εκμετάλλευση ενσώματου ή άυλου αγαθού, προς τον σκοπό αντλήσεως εσόδων διαρκούς χαρακτήρα.

(...)

5. Τα κράτη, οι περιφέρειες, οι νομοί, οι δήμοι και κοινότητες και οι λοιποί οργανισμοί δημοσίου δικαίου δεν θεωρούνται ως υποκείμενοι στον φόρο για τις δραστηριότητες ή πράξεις τις οποίες πραγματοποιούν ως δημόσια εξουσία, έστω και αν, επ' ευκαιρία αυτών των δραστηριοτήτων ή πράξεων, εισπράττουν δικαιώματα, τέλη, εισφορές ή άλλες επιβαρύνσεις.

Εντούτοις, όταν πραγματοποιούν τέτοιες δραστηριότητες ή πράξεις, πρέπει να θεωρούνται ως υποκείμενοι σε φόρο για τις δραστηριότητες ή πράξεις αυτές, κατά το μέτρο που η μη υπαγωγή τους στον φόρο θα οδηγούσε σε σημαντικές στρεβλώσεις των όρων του ανταγωνισμού.

Οπωσδήποτε, οι προαναφερθέντες οργανισμοί θεωρούνται ως υποκείμενοι σε φόρο, ιδίως για τις πράξεις που απαριθμούνται στο παράρτημα Δ, και κατά το μέτρο που οι πράξεις αυτές δεν είναι αμελητέες.

Τα κράτη μέλη δύνανται να θεωρούν ως δραστηριότητες δημόσιας εξουσίας τις δραστηριότητες των προαναφερθέντων οργανισμών που απαλλάσσονται δυνάμει των άρθρων 13 ή 28.»

- 4 Είναι βέβαιον ότι η δραστηριότητα που συνίσταται στη διάθεση προς χρήση μιας οδικής υποδομής διά της καταβολής διοδίων δεν εμπίπτει σε καμία από τις απαριθμούμενες στο παράρτημα Δ της έκτης οδηγίας.
- 5 Κατά το άρθρο 13, μέρος Β, της έκτης οδηγίας:

«Υπό την επιφύλαξη άλλων κοινοτικών διατάξεων, τα κράτη μέλη απαλλάσσουν, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζουν, ώστε να εξασφαλίζεται η ορθή και απλή εφαρμογή των προβλεπόμενων κατωτέρω απαλλαγών και να αποτρέπεται ενδεχόμενη φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή και κατάχρηση:

(...)

β) τις μισθώσεις ακινήτων, εξαιρέσει:

1. των πράξεων παροχής καταλύματος, όπως ορίζονται από τη νομοθεσία των κρατών μελών, που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του ξενοδοχειακού

τομέα ή άλλων τομέων παρεμφερούς χαρακτήρα, περιλαμβανομένης και της μισθώσεως κατασκήνωσεων διακοπών ή γηπέδων, διαρρυθμισμένων καταλλήλως για κατασκήνωση·

2. των μισθώσεων χώρων για τη στάθμευση αυτοκινήτων·

3. των μισθώσεων εργαλείων και μηχανημάτων μονίμως εγκατεστημένων·

4. των μισθώσεων χρηματοθυρίδων.

Τα κράτη μέλη δύνανται να ορίζουν περαιτέρω εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω απαλλαγής.

(...)»

⁶ Ο κανονισμός (ΕΟΚ, Ευρατόμ) 1553/89 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 1989, για το ομοιόμορφο οριστικό καθεστώς εισπράξεως των ιδίων πόρων που προέρχονται από τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΕΕ L 155, σ. 9), ο οποίος αντικατέστησε από 1ης Ιανουαρίου 1989 τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 2892/77 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1977, περί της εφαρμογής, ως προς τους ιδίους πόρους που προέρχονται από τον φόρο προστιθέμενης αξίας, της αποφάσεως της 21ης Απριλίου 1970 περί αντικαταστάσεως των χρηματικών εισφορών των κρατών

μελών από ιδίους πόρους των Κοινοτήτων (ΕΕ ειδ. έκδ. 01/002, σ. 70), όπως τροποποιήθηκε για τελευταία φορά με τον κανονισμό (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ) 3735/85 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1985 (ΕΕ L 356, σ. 1), ορίζει στο άρθρο 1:

«Οι πόροι ΦΠΑ προκύπτουν από την εφαρμογή του ενιαίου συντελεστή που καθορίζεται σύμφωνα με την απόφαση 88/376/ΕΟΚ, Ευρατόμ, στη βάση που προσδιορίζεται σύμφωνα με τον πάρόντα κανονισμό.»

- 7 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1553/89:

«Η βάση των πόρων ΦΠΑ καθορίζεται από τις φορολογητέες πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 2 της οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών — Κοινό σύστημα φόρου επί της προστιθεμένης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση, όπως τροποποιήθηκε τελευταία με την απόφαση 84/386/ΕΟΚ, με εξαίρεση τις πράξεις που απαλλάσσονται σύμφωνα με τα άρθρα 13 έως 16 της εν λόγω οδηγίας.»

- 8 Ο κανονισμός (ΕΟΚ, Ευρατόμ) 1552/89 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 1989, για την εφαρμογή της αποφάσεως 88/376/ΕΟΚ, Ευρατόμ, σχετικά με το σύστημα των ιδίων πόρων των Κοινοτήτων (ΕΕ L 155, σ. 1), ο οποίος άρχισε να ισχύει από 1ης Ιανουαρίου 1989 και ο οποίος κατάργησε τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 2891/77 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1977, περί της εφαρμογής της αποφάσεως της 21ης Απριλίου 1970 περί της αντικαταστάσεως των χρηματικών εισφορών των κρατών μελών από ιδίους πόρους των Κοινοτήτων (ΕΕ ειδ. έκδ.

01/002, σ. 64), όπως τροποποιήθηκε για τελευταία φορά με τον κανονισμό (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ) 1990/88 του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1988 (ΕΕ L 176, σ. 1), ορίζει στο άρθρο 9, παράγραφος 1:

«Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 10, το ποσόν των ιδίων πόρων πιστώνεται από κάθε κράτος μέλος στον λογαριασμό που έχει ανοιχθεί για το σκοπό αυτό στο όνομα της Επιτροπής στο Δημόσιο Ταμείο του ή στον οργανισμό που έχει ορίσει.»

9 Κατά το άρθρο 11 του κανονισμού 1552/89:

«Κάθε καθυστέρηση στις εγγραφές του λογαριασμού που αναφέρεται στο άρθρο 9, παράγραφος 1, δημιουργεί, για το συγκεκριμένο κράτος μέλος, την υποχρέωση καταβολής τόκων με επιτόκιο ίσο προς το επιτόκιο που εφαρμόζεται, κατά την ημέρα εκπνοής της προθεσμίας, στη χρηματαγορά του οικείου κράτους μέλους για τις βραχυπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις, προσαυξημένο κατά δύο μονάδες. Το επιτόκιο αυτό αυξάνεται κατά 0,25 μονάδες ανά μήνα καθυστερήσεως. Το αυξημένο κατ' αυτόν τον τρόπο επιτόκιο εφαρμόζεται για όλη την περίοδο υπερημερίας.»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

Επί της διαδικασίας που αφορά την έκτη οδηγία

¹⁰ Με έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1987, η Επιτροπή γνωστοποίησε στο Ηνωμένο Βασίλειο τα επιχειρήματά της υπέρ της υπαγωγής των διοδίων στον ΦΠΑ.

- 11 Οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου απάντησαν στις 3 Ιουλίου 1987 ότι αδυνατούσαν να αναλάβουν την πρωτοβουλία τροποποιήσεως του βρετανικού συστήματος του ΦΠΑ προτού εξεταστεί το ζήτημα από την επιτροπή του ΦΠΑ, η οποία συστάθηκε με τις οδηγίες ΦΠΑ.
- 12 Με έγγραφο της 20ής Απριλίου 1988, η Επιτροπή γνωστοποίησε στην Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ότι, κατά την εκτίμησή της, η μη υπαγωγή στον ΦΠΑ των διοδίων που εισπράττονται επί των οδών, σιράγγων και γεφυρών στο Ηνωμένο Βασίλειο, αντέκειται στα άρθρα 2 και 4 της έκτης οδηγίας. Σύμφωνα με το άρθρο 169 της Συνθήκης, κάλεσε με έγγραφο οχλήσεως την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου να υποβάλει, εντός προθεσμίας δύο μηνών, τις παρατηρήσεις της επί του θέματος.
- 13 Οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου απάντησαν στις 21 Ιουλίου 1988 ότι η είσπραξη διοδίων στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της έκτης οδηγίας ενόψει του άρθρου 4, παράγραφος 5, αυτής.
- 14 Εκτιμώντας ότι οι διευκρινίσεις εκ μέρους των αρχών του Ηνωμένου Βασιλείου δεν ήταν ικανοποιητικές, η Επιτροπή απηύθυνε, με έγγραφο της 10ης Αυγούστου 1989, στην Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αιτιολογημένη γνώμη, καταλήγοντας ιδίως στο συμπέρασμα ότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν τηρεί τις απορρέουσες από την έκτη οδηγία υποχρεώσεις. Κατόπιν αυτού, η Επιτροπή κάλεσε το οικείο κράτος μέλος να λάβει, εντός προθεσμίας δύο μηνών, τα αναγκαία μέτρα συμμορφώσεώς του προς τις ανωτέρω υποχρεώσεις.
- 15 Με έγγραφο της 8ης Δεκεμβρίου 1989, οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου απάντησαν ότι ενέμεναν επί της απόψεώς τους, σύμφωνα με την οποία οι οργανισμοί που θέτουν στη διάθεση των χρηστών οδικές υποδομές έναντι καταβολής διοδίου ήσαν οργανισμοί δημοσίου δικαίου και εισέπρατταν τα διόδια ως δημόσιες αρχές, οπότε ενέπιπταν στην περί απαλλαγής προβλεπόμενη από το άρθρο 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας ευεργετική διάταξη.

Επί της διαδικασίας που αφορά το σύστημα των ιδίων πόρων

- 16 Με έγγραφο της 27ης Νοεμβρίου 1987, η Επιτροπή επέστησε την προσοχή των αρχών του Ηνωμένου Βασιλείου επί της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως σχετικά με τους ιδίους πόρους των Κοινοτήτων. Το Ηνωμένο Βασίλειο κλήθηκε να ελέγξει αν, λόγω της μη εισπράξεως του ΦΠΑ επί των διοδίων, τα προερχόμενα από τον ΦΠΑ ποσά ιδίων πόρων (στο εξής: ίδιοι πόροι ΦΠΑ) που είχαν καταβληθεί για τα οικονομικά έτη 1984, 1985 και 1986 ήσαν ανεπαρκή και, ενδεχομένως, να θέσουν τα υπολειπόμενα ποσά στη διάθεση της Επιτροπής.
- 17 Σε απάντηση του ως άνω εγγράφου δεν διαβιβάστηκε κανένας υπολογισμός.
- 18 Με έγγραφο οχλήσεως της 31ης Ιανουαρίου 1989, η Επιτροπή κίνησε την προβλεπόμενη στο άρθρο 169 της Συνθήκης διαδικασία. Με το εν λόγω έγγραφο, η Επιτροπή κάλεσε ιδίως τις αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου να προβούν στους αναγκαίους υπολογισμούς προκειμένου να προσδιορίσουν το ύψος των ποσών εκ των ιδίων πόρων ΦΠΑ που δεν είχαν καταβάλει για τα οικονομικά έτη 1984 έως 1986 και να προβούν στην καταβολή των ως άνω ποσών, προσαυξημένων με τόκους υπερημερίας υπολογιζόμενους από τις 31 Μαρτίου 1988. Η Επιτροπή αξίωσε επίσης, όσον αφορά τα μεταγενέστερα του 1986 έτη, να λάβουν χώρα οι αναγκαίοι υπολογισμοί προκειμένου να προσδιοριστεί το ύψος των ποσών εκ των ιδίων πόρων που οφείλονται ετησίως, τα ως άνω ποσά δε να τεθούν στη διαθέσή της το αργότερο την πρώτη εργάσιμη ημέρα του μηνός Αυγούστου του επομένου έτους, προσαυξημένα, κατά περίπτωση, με τους τόκους υπερημερίας.
- 19 Με την από 23 Μαρτίου 1989 απάντησή τους, οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου διευκρίνισαν ότι, κατά την εκτίμησή τους, οι εν λόγω πράξεις απαλλάσσονταν, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 5, της οδηγίας, της καταβολής του ΦΠΑ.

- 20 Δεδομένου ότι η απάντηση αυτή κρίθηκε ανεπαρκής, η Επιτροπή προσήψε, με την προαναφερθείσα στη σκέψη 14 της παρούσας αποφάσεως αιτιολογημένη γνώμη της 10ης Αυγούστου 1989, στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη μη τήρηση της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως σχετικά με τους ιδίους πόρους.
- 21 Δεδομένου ότι οι διευκρινίσεις της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου με το από 8 Δεκεμβρίου 1989 έγγραφό της, το οποίο προαναφέρθηκε στη σκέψη 15 της παρούσας αποφάσεως, θεωρήθηκαν ανεπαρκείς, τόσο ως προς την αιτίαση που αντλείται από τη μη τήρηση της έκτης οδηγίας όσον και από εκείνη που αντλείται από την παράβαση της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως σχετικά με τους ιδίους πόρους, η Επιτροπή άσκησε την παρούσα προσφυγή.

Επί του παραδεκτού

- 22 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπογραμμίζει ότι η προ της ασκήσεως της παρούσας προσφυγής φάση διήρκησε πέραν των δέκα ετών εκ των οποίων περί τα οκτώ έτη αντιστοιχούν στην περίοδο μεταξύ της απαντήσεως εκ μέρους του Ηνωμένου Βασιλείου στην αιτιολογημένη γνώμη και της ασκήσεως της προσφυγής.
- 23 Η προθεσμία αυτή είναι υπερβολική, ειδικότερα υπό την έννοια ότι η Επιτροπή επιδιώκει όχι μόνον απλώς να αναγνωριστεί από το Δικαστήριο παράβαση της έκτης οδηγίας εκ μέρους του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά και την καταδίκη του τελευταίου στην καταβολή των ποσών των ιδίων πόρων εκ ΦΠΑ, αρχής γενομένης από το οικονομικό έτος 1984, προσαυξημένων με τόκους υπερημερίας.
- 24 Κατόπιν αυτού, το Δικαστήριο οφείλει να κηρύξει την προσφυγή απαράδεκτη στον βαθμό που με αυτή σκοπείται η απόφασή του επί της προγενέστερης της εκδόσεως της αποφάσεώς του περιόδου.

- 25 Στο πλαίσιο αυτό, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπενθυμίζει ότι, κατά το παρελθόν, το Δικαστήριο έκρινε ότι η υπερβολική διάρκεια της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, όπως προβλέπει το άρθρο 169 της Συνθήκης, ενδέχεται να παραβιάζει τα δικαιώματα άμυνας και να συνιστά υπό την έννοια αυτή λόγο απαραδέκτου (απόφαση της 16ης Μαΐου 1991 στην υπόθεση C-96/89, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1991, σ. I-2461, σκέψη 16). Εξάλλου, η ζημία που θα προέκυπτε για το Ηνωμένο Βασίλειο από τη συμπεριφορά της Επιτροπής, σε περίπτωση ικανοποιήσεως του αιτήματος του ως άνω οργάνου, θα ήταν σημαντική και δεν θα μπορούσε να την αποφύγει το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος (βλ., επί παραδείγματι, προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Μαΐου 1991 στην υπόθεση C-96/89, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 17).
- 26 Πρώτον, οι αξιούμενοι ίδιοι πόροι είναι πολύ σημαντικότεροι απ' ό,τι αν η διαδικασία είχε κινηθεί εντός εύλογης προθεσμίας. Δεύτερον, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν διέθετε καμία δυνατότητα α posteriori καλύψεως του ΦΠΑ που θα ήταν απαραίτητο για τον συμψηφισμό του ελλείμματος ή καταβολής του ΦΠΑ εκ μέρους των χρηστών των οδών που όφειλαν να τον καταβάλλουν επί των διοδίων από το 1984. Ως συνέπεια αυτού, επομένως, θα ήταν η επιβάρυνση του Υπουργείου Οικονομικών. Τρίτον, το Ηνωμένο Βασίλειο θα βρισκόταν αντιμέτωπο με το ενδεχόμενο καταβολής σημαντικού ποσού τόκων υπερημερίας που θα μπορούσε να αποφύγει κατά πολύ αν η διαδικασία είχε περατωθεί εντός εύλογης προθεσμίας. Τέταρτον, η ανάγκη ασφαλείας δικαίου και, ενόψει της μακράς σιωπής της Επιτροπής, οι θεμιτές προσδοκίες του Ηνωμένου Βασιλείου καθιστούν καταχρηστική την κίνηση διαδικασίας με σκοπό την επίτευξη ενός τέτοιου αποτελέσματος στα πλαίσια της παρούσας δίκης. Τέλος, ο υπολογισμός των επιδικίων ιδίων πόρων θα εξηρατό από ανακριβείς και όλως μη δυνάμενες να επαληθευτούν βεβαιώσεις.
- 27 Επικουρικώς, το Ηνωμένο Βασίλειο ισχυρίζεται ότι, σε περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο απέρριπτε τα επιχειρήματά του επί του παραδεκτού και επί της ουσίας, θα έπρεπε να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της αποφάσεώς του κατά τρόπον ώστε το Ηνωμένο Βασίλειο να μην καταστεί υπεύθυνο των συνεπειών, και ιδίως οικονομικών, εκ παρελθούσας παραβάσεώς του συνισταμένης στη μη είσπραξη του ΦΠΑ επί των διοδίων.
- 28 Κατ' αρχάς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, ναι μεν, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι κανόνες του άρθρου 169 της Συνθήκης πρέπει να εφαρμόζονται

χωρίς η Επιτροπή να υποχρεούται να τηρεί συγκεκριμένη προθεσμία, όπως προκύπτει, πάντως, από την ίδια νομολογία, σε ορισμένες περιπτώσεις, η τυχόν υπερβολική διάρκεια της προβλεπομένης στο άρθρο 169 διαδικασίας προ της ασκήσεως προσφυγής είναι δυνατό να καταστήσει για το καθού κράτος μέλος δυσχερέστερη την αντίκρουση των επιχειρημάτων της Επιτροπής και να προσβάλει έτσι τα δικαιώματά του άμυνας (προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Μαΐου 1991, C-96/89, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψεις 15 και 16).

- 29 Πάντως, εν προκειμένω, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου δεν απέδειξε, ούτε καν ισχυρίστηκε, ότι η ασυνήθης διάρκεια της διαδικασίας είχε οποιαδήποτε επίπτωση επί του τρόπου οργάνωσης της άμυνάς της.
- 30 Ακολούθως, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, χωρίς να αντικρουστεί, η Γαλλική Δημοκρατία είχε ζητήσει ειδικότερα από το ως άνω θεσμικό όργανο να καθυστερήσει την απόφασή του να ασκήσει προσφυγή εις βάρος της, προκειμένου να καταστεί εφικτή η εξέταση του εφαρμοστέου στην υπό τη Μάχη σήραγγα καθεστώτος ΦΠΑ. Σύμφωνα με τις διευκρινίσεις που παρέσχε η Επιτροπή, η άσκηση των προσφυγών σε βάρος των ενδιαφερομένων κρατών μελών καθυστέρησε προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιόμορφη προσέγγιση έναντι όλων. Ενεργώντας με τον τρόπο αυτό, η Επιτροπή δεν άσκησε κατά τρόπο αντικείμενο προς τη Συνθήκη την εξουσία της εκτιμήσεως που διαθέτει δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης.
- 31 Τέλος, όσον αφορά τις επιζήμιες οικονομικές συνέπειες στις οποίες αναφέρεται η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, θα μπορούσε να τις αποφύγει θέτοντας στη διάθεση της Επιτροπής τα ζητούμενα ποσά και διατυπώνοντας παράλληλα επιφυλάξεις ως προς το βάσιμο της υποστηριζόμενης από το ως άνω όργανο θέσεως (βλ. συναφώς, προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Μαΐου 1991, C-96/89, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 17).

- 32 Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι απορριπτέο το αίτημα της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου περί κηρύξεως της παρούσας προσφυγής ως απαράδεκτης καθόσον αφορά την προγενέστερη της αποφάσεως χρονική περίοδο.
- 33 Όσον αφορά το επικουρικό αίτημα της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου περί διαχρονικού περιορισμού των αποτελεσμάτων της αποφάσεως, αυτό προϋποθέτει την αναγνώριση της υποστηριζομένης από την Επιτροπή παραβάσεως. Επομένως, πρέπει να χωρήσει εξέταση της ουσίας της προσφυγής προτού εξεταστεί, ενδεχομένως, το ζήτημα του διαχρονικού περιορισμού των αποτελεσμάτων της αποφάσεως.

Επί της ουσίας

- 34 Με την προσφυγή της, η Επιτροπή προσάπτει στο Ηνωμένο Βασίλειο, αφενός, ότι δεν τήρησε τις διατάξεις της έκτης οδηγίας, μη επιβάλλοντας τον ΦΠΑ στα εισπραττόμενα διόδια υπό τύπον αντιπαροχής έναντι της χρήσεως οδών και γεφυρών υποκειμένων σε διόδια και, αφετέρου, ότι παραβίασε την κανονιστική ρύθμιση σχετικά με το σύστημα των ιδίων πόρων των Κοινοτήτων, μη καταβάλλοντας στον κοινοτικό προϋπολογισμό τους ιδίους πόρους που προέρχονται από τον ΦΠΑ και αφορούν τα ποσά που θα έπρεπε να έχουν εισπραχθεί ως ΦΠΑ επί των διοδίων.

Επί της πρώτης αιτιάσεως

- 35 Κατά την Επιτροπή, η διάθεση προς χρήση οδικών υποδομών έναντι καταβολής διοδίων από τον χρήστη συνιστά οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια των άρθρων 2 και 4 της έκτης οδηγίας. Η ως άνω δραστηριότητα πρέπει να θεωρηθεί ως παροχή υπηρεσιών εκ μέρους του υποκειμένου στον φόρο, στο πλαίσιο της εκμεταλλεύσεως αγαθού με σκοπό την άντληση εσόδων διαρκούς χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της έκτης οδηγίας.

- 36 Το γεγονός ότι η δραστηριότητα αυτή ασκείται, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, από ιδιώτες επιχειρηματίες ή από το Δημόσιο βάσει ειδικού καθεστώτος, δεν δύναται, κατά την Επιτροπή, να αποκλείσει τις επίδικες πράξεις από το πεδίο εφαρμογής της έκτης οδηγίας.
- 37 Συναφώς, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, της έκτης οδηγίας, μόνον οσάκις οι δημόσιες αρχές ασκούν τις δραστηριότητες ή πράξεις ως οργανισμοί δημοσίου δικαίου δεν θεωρούνται υποκείμενοι στον φόρο. Αυτό, όμως, δεν συμβαίνει με την επίδικη δραστηριότητα, η οποία δεν καταλέγεται μεταξύ των ευθυνών που προσιδιάζουν στη δημόσια εξουσία, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να μεταβιβαστούν σε ιδιωτικούς φορείς, ενώ ο κανόνας περί μη υπαγωγής των οργανισμών δημοσίου δικαίου σε φόρο τυγχάνει κατ' ανάγκη στενής ερμηνείας.
- 38 Εξάλλου, η προβλεπόμενη εξαίρεση από την προπαρατεθείσα στην προηγούμενη σκέψη διάταξη δεν δύναται, εν πάση περιπτώσει, να προβληθεί παρά μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η επίδικη δραστηριότητα ασκείται από οργανισμό δημοσίου δικαίου.
- 39 Επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ευθύς εξ αρχής ότι η έκτη οδηγία καθορίζει ένα πολύ ευρύ πεδίο εφαρμογής του ΦΠΑ, δοθέντος ότι καταλαμβάνει, στο άρθρο 2, σχετικά με τις φορολογούμενες πράξεις, εκτός από τις εισαγωγές αγαθών, τις παραδόσεις αγαθών και τις παροχές υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας στο εσωτερικό της χώρας, ορίζει δε, στο άρθρο 4, παράγραφος 1, ως υποκείμενο στον φόρο οποιονδήποτε ασκεί, κατά τρόπο ανεξάρτητο, οικονομική δραστηριότητα ασχέτως του σκοπού ή των αποτελεσμάτων της δραστηριότητας αυτής (απόφαση της 26ης Μαρτίου 1987 στην υπόθεση 235/85, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1987, σ. 1471, σκέψη 6).
- 40 Σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 4, παράγραφος 2, της έκτης οδηγίας, μεταξύ των οικονομικών δραστηριοτήτων περιλαμβάνονται όλες οι δραστηριότητες του παραγωγού, του εμπόρου ή του παρέχοντος υπηρεσίες. Λογίζεται ιδίως ως οικο-

νομική δραστηριότητα η εκμετάλλευση ενσώματου ή άυλου αγαθού με σκοπό την άντληση εσόδων διαρκούς χαρακτήρα.

- 41 Η ανάλυση των ορισμών αυτών καθιστά εμφανή την έκταση του πεδίου εφαρμογής που καλύπτει η έννοια των οικονομικών δραστηριοτήτων και τον αντικειμενικό χαρακτήρα της, ως εκ του ότι η δραστηριότητα αυτή λαμβάνεται αυτούσια, ανεξαρτήτως των σκοπών ή των αποτελεσμάτων της (προαναφερθείσα απόφαση της 26ης Μαρτίου 1987, 235/85, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 8).
- 42 Ενόψει της εκτάσεως του πεδίου εφαρμογής, όπως αυτό προσδιορίζεται από την έννοια των οικονομικών δραστηριοτήτων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι επιχειρηματίες στο Ηνωμένο Βασίλειο, θέτοντας στη διάθεση των χρηστών, έναντι αμοιβής, οδική υποδομή, επιτελούν οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια της έκτης οδηγίας.
- 43 Λόγω του αντικειμενικού χαρακτήρα που έχει η έννοια των οικονομικών δραστηριοτήτων, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η κατά την προηγούμενη σκέψη δραστηριότητα έγκειται στην κατά παραχώρηση άσκηση καθηκόντων, η ρύθμιση των οποίων προβλέπεται νομοθετικώς, με σκοπό το γενικό συμφέρον. Πράγματι, το άρθρο 6 της έκτης οδηγίας προβλέπει ρητώς την υπαγωγή στο σύστημα του ΦΠΑ ορισμένων δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται σε εκτέλεση του νόμου (προαναφερθείσα απόφαση της 26ης Μαρτίου 1987, 235/85, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 10).
- 44 Εξάλλου, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 8ης Μαρτίου 1988 στην υπόθεση 102/86, Apple and Pear Development Council, Συλλογή 1988, σ. 1443, σκέψη 12, και της 16ης Οκτωβρίου 1997 στην υπόθεση C-258/95, Fillibeck, Συλλογή 1997, σ. I-5577, σκέψη 12), η έννοια της παροχής υπηρεσιών που πραγματοποιείται εξ επαχθούς αιτίας, κατά το άρθρο 2, σημείο 1, της έκτης οδηγίας, προϋποθέτει την ύπαρξη άμεσης σχέσεως μεταξύ της παρεχόμενης υπηρεσίας και της λαμβανόμενης αντιπαροχής.

- 45 Όπως υπογράμμισε ορθά η Επιτροπή, η διάθεση προς χρήση οδικής υποδομής έναντι καταβολής διοδίων εμπίπτει στον ως άνω ορισμό. Πράγματι, η χρήση της οδικής υποδομής υπόκειται σε διόδια, το ύψος των οποίων είναι συνάρτηση, ιδίως, της κατηγορίας του χρησιμοποιούμενου οχήματος και της διανυομένης αποστάσεως. Επομένως, υφίσταται άμεση και αναγκαία σχέση μεταξύ της παρεχόμενης υπηρεσίας και της λαμβανόμενης χρηματικής αντιπαροχής.
- 46 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η διάθεση προς χρήση οδικής υποδομής έναντι καταβολής διοδίων συνιστά παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 1, της έκτης οδηγίας.
- 47 Επιβάλλεται, συνεπώς, να ελεγχθεί αν οι εν λόγω επιχειρηματίες απολαύουν, όπως υποστηρίζει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, επί της δραστηριότητας η οποία συνίσταται στη διάθεση προς χρήση οδικής υποδομής, έναντι καταβολής διοδίων, της προβλεπόμενης στο άρθρο 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας απαλλαγής.
- 48 Το πρώτο εδάφιο της ως άνω διατάξεως προβλέπει ότι οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου δεν θεωρούνται ως υποκείμενοι στον φόρο για τις δραστηριότητες ή πράξεις που πραγματοποιούν ως δημόσια εξουσία.
- 49 Όπως έχει υπενθυμίσει επανειλημμένα το Δικαστήριο, από την ανάλυση της διατάξεως αυτής, υπό το φως των σκοπών της οδηγίας, καθίσταται προφανές ότι πρέπει να πληρούνται σωρευτικώς δύο προϋποθέσεις για την εφαρμογή του κανόνα της απαλλαγής, ήτοι η άσκηση δραστηριοτήτων από οργανισμό δημοσίου δικαίου και η άσκηση δραστηριοτήτων που διενεργούνται ως δημόσια εξουσία (βλ., ιδίως, απόφαση της 25ης Ιουλίου 1991 στην υπόθεση C-202/90, Ayuntamiento de Sevilla, Συλλογή 1991, σ. I-4247, σκέψη 18).

- 50 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1989 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 231/87 και 129/88, *Comune di Carpaneto Piacentino* κ.λπ., Συλλογή 1989, σ. 3233, σκέψη 16, της 15ης Μαΐου 1990 στην υπόθεση C-4/89, *Comune di Carpaneto Piacentino* κ.λπ., Συλλογή 1990, σ. I-1869, σκέψη 8, και της 6ης Φεβρουαρίου 1997 στην υπόθεση C-247/95, *Marktgemeinde Welden*, Συλλογή 1997, σ. I-779, σκέψη 17), ως δραστηριότητες που ασκούνται με την ιδιότητα της δημόσιας εξουσίας, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, της έκτης οδηγίας, νοούνται εκείνες των οργανισμών δημοσίου δικαίου στο πλαίσιο του ιδιαίτερου νομικού καθεστώτος που ισχύει γι' αυτούς, αποκλειομένων των δραστηριοτήτων τους που ασκούν υπό τις ίδιες νομικές προϋποθέσεις με εκείνες που ισχύουν για τους ιδιώτες επιχειρηματίες.
- 51 Ενόψει της ως άνω νομολογίας, είναι απορριπτέα η άποψη της Επιτροπής, όπως εκτίθεται στη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως, σύμφωνα με την οποία ένας οργανισμός ενεργεί «ως δημόσια εξουσία» μόνον ως προς τις δραστηριότητες οι οποίες εμπίπτουν στη δημόσια εξουσία, κατά την αυστηρή του όρου έννοια, και στις οποίες δεν περιλαμβάνεται η δραστηριότητα της διαθέσεως προς χρήση οδικής υποδομής έναντι καταβολής διοδίων.
- 52 Η Επιτροπή, η νομική προσέγγιση της οποίας δεν έπεισε το Δικαστήριο, δεν απέδειξε, ούτε καν επιδίωξε να αποδείξει, ότι στην προκειμένη περίπτωση οι επίδικοι επιχειρηματίες ενεργούν υπό τις αυτές προϋποθέσεις με τον ιδιώτη επιχειρηματία, κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου. Αντίθετα, το Ηνωμένο Βασίλειο κατέβαλε προσπάθεια να αποδείξει ότι η επίδικη δραστηριότητα ασκείται από τους επιχειρηματίες αυτούς στο πλαίσιο του νομικού καθεστώτος που ισχύει για την περίπτωση τους, κατά την έννοια της ίδιας νομολογίας.
- 53 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε στο Δικαστήριο τα στοιχεία που θα του επέτρεπαν να δεχθεί την ύπαρξη της φερόμενης παραβάσεως ενόψει της προϋποθέσεως που απαιτεί την άσκηση δραστηριότητας υπό την ιδιότητα της δημόσιας εξουσίας.

- 54 Πάντως, όπως υπενθυμίζεται και στη σκέψη 49 της παρούσας αποφάσεως, ο προβλεπόμενος στο άρθρο 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας κανόνας της μη υπαγωγής στον φόρο προϋποθέτει, πέραν του ότι η δραστηριότητα πρέπει να ασκείται ως δημόσια εξουσία, την άσκησή της εκ μέρους οργανισμού δημοσίου δικαίου.
- 55 Επί του σημείου αυτού, το Δικαστήριο έκρινε ότι δραστηριότητα ασκούμενη από ιδιώτη δεν απαλλάσσεται του ΦΠΑ λόγω απλώς και μόνον του γεγονότος ότι έγκειται στη διενέργεια πράξεων που συγκαταλέγονται μεταξύ των προνομίων της δημόσιας εξουσίας (προαναφερθείσες αποφάσεις της 26ης Μαρτίου 1987, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 21, και Ayuntamiento de Sevilla, σκέψη 19). Το Δικαστήριο συνήγαγε περαιτέρω, στη σκέψη 20 της αποφάσεως Ayuntamiento de Sevilla που προαναφέρθηκε, ότι άπαξ και ένας δήμος αναθέσει τη δραστηριότητα της εισπράξεως φόρων σε ανεξάρτητο τρίτο, δεν έχει εφαρμογή η εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας. Ομοίως, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 22 της προαναφερθείσας αποφάσεως της 26ης Μαρτίου 1987, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, ότι, ακόμα και αν θεωρούνταν ότι οι συμβολαιογράφοι και δικαστικοί επιμελητές ασκούν, στα πλαίσια των δημόσιων καθηκόντων τους, προνομίες δημόσιας εξουσίας δυνάμει δημόσιου διορισμού, αυτό δεν σημαίνει ότι μπορούν να τύχουν της προβλεπόμενης στο άρθρο 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας απαλλαγής, δεδομένου ότι ασκούν τις δραστηριότητες αυτές όχι ως οργανισμοί δημοσίου δικαίου, εφόσον δεν είναι ενσωματωμένοι στην οργάνωση της δημόσιας διοικήσεως, αλλά υπό τη μορφή ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας που ασκείται στο πλαίσιο ελεύθερου επαγγέλματος.
- 56 Στην προκειμένη περίπτωση, δεν αμφισβητείται ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο η δραστηριότητα που έγκειται στη διάθεση οδικής υποδομής στους χρήστες έναντι καταβολής διοδίων ασκείται, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, όχι από οργανισμό δημοσίου δικαίου, αλλά από επιχειρηματίες ιδιωτικού δικαίου. Όταν συμβαίνει αυτό, δεν μπορεί να τυγχάνει εφαρμογής η προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας απαλλαγή.
- 57 Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι απορριπτέα η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής στον βαθμό που καταλαμβάνει την περίπτωση όπου η δραστηριότητα η οποία έγκειται στη διάθεση οδικής υποδομής στους χρήστες ασκείται στο Ηνωμένο Βασίλειο από οργανισμό δημοσίου δικαίου.

- 58 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου φρονεί εξάλλου ότι η διάθεση προς χρήση οδικών υποδομών έναντι καταβολής διοδίου ισοδυναμεί με «μίσθωση ακινήτων», κατά την έννοια του άρθρου 13, μέρος Β, στοιχείο β', της έκτης οδηγίας, οπότε η οικεία παροχή απαλλάσσεται σε κάθε περίπτωση από τον ΦΠΑ δυνάμει της ως άνω διατάξεως.
- 59 Η ευρεία ερμηνεία της κατά το άρθρο 13, μέρος Β, στοιχείο β', της έκτης οδηγίας έννοιας της μισθώσεως δικαιολογείται έτι περαιτέρω καθόσον από την απαρίθμηση των εξαιρέσεων από το πεδίο εφαρμογής της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή απαλλαγής μπορεί να συναχθεί ότι εμπίπτουν, εκ πρώτης όψεως, στην έννοια της μισθώσεως ή αγρομισθώσεως κάλλιστα και προσωρινές πράξεις, όπως η χρήση δωματίου ξενοδοχείου για μία και μόνο νύκτα ή η μίσθωση χώρων για τη στάθμευση οχημάτων.
- 60 Κατά την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, στον βαθμό που ο ΦΠΑ είναι φόρος επί των προμηθειών αγαθών και των παροχών υπηρεσιών, το ερώτημα που πρέπει να τεθεί είναι τι επιτυγχάνεται κυρίως έναντι της καταβολής τιμήματος. Οσάκις το δικαίωμα χρήσεως ενός οικοπέδου είναι παρεπόμενο σε σχέση με την παρεχόμενη υπηρεσία, πρόκειται για φορολογητέα πράξη. Πάντως, στην περίπτωση καταβολής διοδίου, το δικαίωμα χρήσεως της οδού έναντι καταβολής διοδίου συνιστά το κύριο παρεχόμενο πλεονέκτημα, οπότε η πράξη εμπίπτει στην προβλεπόμενη στο άρθρο 13, μέρος Β, στοιχείο β', απαλλαγή.
- 61 Σε αντίθεση προς την άποψη που υποστηρίζει η Επιτροπή, οι έννοιες της αγρομισθώσεως και μισθώσεως, κατά το άρθρο 13, μέρος Β, στοιχείο β', της έκτης οδηγίας, δεν προϋποθέτουν την ύπαρξη αποκλειστικού δικαιώματος καταλήψεως ούτε συγκεκριμένη διάρκεια ασκήσεως του δικαιώματος χρήσεως ενός αγαθού. Οποιο-

αδήποτε άλλη ερμηνεία καθίσταται ασυμβίβαστη προς το άρθρο 13, μέρος Β, στοιχείο β', σημείο 2, της έκτης οδηγίας, από την οποία προκύπτει ότι η μίσθωση χώρων για τη στάθμευση οχημάτων εμπίπτει, εκ πρώτης όψεως, στην αγρομίσθωση ή στη μίσθωση ακινήτου κατά την ως άνω διάταξη. Συγκεκριμένα, σύμβαση της μορφής αυτής δεν συνεπάγεται αποκλειστική χρήση του χώρου σταθμεύσεως, ούτε καν συγκεκριμένης θέσεως εντός του σταθμού αυτοκινήτων.

- 62 Η καθής κυβέρνηση διευκρινίζει ότι τα ιδιωτικά διόδια θεωρούνται ανέκαθεν στο Ηνωμένο Βασίλειο ως αντιπαροχή για τη χορήγηση αδείας (licence) διελεύσεως από εδάφους, η οποία απαλλάσσεται, δυνάμει του άρθρου 13, μέρος Β, στοιχείο β', του ΦΠΑ, δεδομένου ότι ο χορηγών την άδεια συναινεί στο ότι τα δικαιώματά του επί του εδάφους του θίγονται κατά τρόπο συγκεκριμένο και συμπεφωνημένο. Η νομική ανάλυση αδείας διελεύσεως από εδάφους δεν διαφέρει, όσον αφορά τις ανάγκες του ΦΠΑ, εκείνης που τυγχάνει εφαρμογής στην περίπτωση αδείας καταλήψεως δωματίου σε ξενοδοχείο ή μισθώσεως οικίας.
- 63 Πρέπει να υπογραμμιστεί ευθύς εξαρχής ότι, κατά πάγια νομολογία, οι προβλεπόμενες στο άρθρο 13 της έκτης οδηγίας απαλλαγές αποτελούν αυτοτελείς έννοιες του κοινοτικού δικαίου (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 15ης Ιουνίου 1989 στην υπόθεση 348/87, *Stichting Uitvoering Financiële Acties*, Συλλογή 1989, σ. 1737, σκέψη 11, της 11ης Αυγούστου 1995 στην υπόθεση C-453/93, *Bulthuis-Griffioen*, Συλλογή 1995, σ. I-2341, σκέψη 18, και της 5ης Ιουνίου 1997 στην υπόθεση C-2/95, *SDC*, Συλλογή 1997, σ. I-3017, σκέψη 21). Επομένως, επιβάλλεται ο κοινοτικός ορισμός τους.
- 64 Επίσης κατά πάγια νομολογία, οι όροι που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των απαλλαγών του άρθρου 13 της έκτης οδηγίας πρέπει να ερμηνεύονται στενά, δεδομένου ότι οι απαλλαγές αυτές αποτελούν παρεκκλίσεις από τη γενική αρχή σύμφωνα με την οποία ο ΦΠΑ επιβάλλεται για κάθε παροχή υπηρεσιών πραγματοποιούμενη εξ επαχθούς αιτίας από υποκείμενο στον φόρο (βλ., ιδίως, τις προαναφερθείσες αποφάσεις *Stichting Uitvoering Financiële Acties*, σκέψη 13, *Bulthuis-Griffioen*, σκέψη 19, *SDC*, σκέψη 20, καθώς και απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 1999 στην υπόθεση C-216/97, *Gregg*, Συλλογή 1999, σ. I-4947, σκέψη 12).

- 65 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η διατύπωση του άρθρου 13, μέρος Β, στοιχείο β', της έκτης οδηγίας ουδόλως διευκρινίζει το περιεχόμενο των όρων «αγρομίσθωση» ή «μίσθωση ακινήτων».
- 66 Ασφαλώς, η έννοια «μίσθωση ακινήτων», κατά την ως άνω διάταξη, είναι από ορισμένες απόψεις ευρύτερη εκείνης των διαφόρων εθνικών δικαίων. Η διάταξη αυτή καταλαμβάνει, ιδίως, προκειμένου να αποκλείεται η απαλλαγή, τη σύμβαση ξενοδόχου [«πράξεις παροχής καταλύματος (...) στο πλαίσιο του ξενοδοχειακού τομέα»], η οποία δεν λογίζεται, στα πλαίσια ορισμένων εθνικών δικαίων, ως σύμβαση μισθώσεως, λαμβανομένου υπόψη ότι προέχουν οι παρεχόμενες από τον ξενοδόχο υπηρεσίες και ο έλεγχος που ο τελευταίος ασκεί επί της χρήσεως του ακινήτου από τους πελάτες.
- 67 Πάντως, πέραν των ειδικών περιπτώσεων στις οποίες αναφέρεται ρητώς το άρθρο 13, μέρος Β, στοιχείο β', της έκτης οδηγίας, η έννοια «μίσθωση ακινήτων» πρέπει να αποτελεί αντικείμενο στενής ερμηνείας. Πράγματι, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 64 της παρούσας αποφάσεως, αποτελεί εξαίρεση από το γενικό καθεστώς του ΦΠΑ που καθιερώνει η οικεία οδηγία.
- 68 Επομένως, στην ως άνω έννοια δεν περιλαμβάνονται συμβάσεις χαρακτηριζόμενες, όπως εν προκειμένω, από το γεγονός ότι δεν λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια της χρήσεως του ακινήτου, ουσιώδες στοιχείο της συμβάσεως μισθώσεως, στα πλαίσια της εκφράσεως της βουλήσεως των συμβαλλομένων μερών.
- 69 Πράγματι, στην περίπτωση της διαθέσεως προς χρήση οδικής υποδομής, εκείνο που ενδιαφέρει τον χρήστη είναι η δυνατότητα που του παρέχεται να πραγματοποιήσει συγκεκριμένη διαδρομή κατά τρόπον ταχύ και με μεγαλύτερη ασφάλεια. Η διάρκεια

χρήσεως της οδικής υποδομής δεν λαμβάνεται υπόψη από τους συμβαλλομένους, ιδίως προς τον σκοπό του καθορισμού της τιμής.

- 70 Ενόψει του συνόλου των προεκτεθέντων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, μη επιβάλλοντας τον ΦΠΑ στα διόδια που εισπράττονται για τη χρήση των οδών και γεφυρών ως αντιπαροχή της παρεχομένης στους χρήστες υπηρεσίας, δοθέντος ότι η υπηρεσία αυτή δεν παρέχεται από οργανισμό δημοσίου δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2 και 4 της ως άνω οδηγίας.

Επί της δευτέρας αιτιάσεως

- 71 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι οι κοινοτικοί κανόνες που αφορούν την είσπραξη των ιδίων πόρων ΦΠΑ παρατίθενται στον κανονισμό 1553/89, ο οποίος αντικατέστησε, από 1ης Ιανουαρίου 1989, τον τροποποιηθέντα κανονισμό 2892/77.
- 72 Συναφώς, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, οσάκις ο υποκείμενος στον φόρο διενεργεί πράξη εμπίπτουσα στα άρθρα 2 και 4 της έκτης οδηγίας, ο τελικός καταναλωτής της συγκεκριμένης παραδόσεως ή παροχής υπηρεσιών οφείλει τον ΦΠΑ και ότι, συνακόλουθα, οι διατάξεις που αφορούν στην καταβολή των ιδίων πόρων ΦΠΑ ισχύουν για το κράτος μέλος στο οποίο εισπράχθηκε ο ΦΠΑ.
- 73 Η Επιτροπή εκτιμά ότι, όταν συντρέχει περίπτωση παραβάσεως της έκτης οδηγίας και, επομένως, όταν μειώνεται η βάση υπολογισμού των ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ, πρέπει να πιστώνεται με το ποσόν των ιδίων πόρων που οφείλεται λόγω του εισπρακτέου φόρου, διότι άλλως θα υφίστατο οικονομική ζημία που θα έπρεπε να

αποκατασταθεί από συνεισφορά εκ του ακαθαρίστου εθνικού προϊόντος. Η παράβαση αυτή θα προκαλούσε, επομένως, οικονομική ζημία στα άλλα κράτη μέλη και ως εκ τούτου θα συνιστούσε παραβίαση της αρχής της ισότητας.

74 Όσον αφορά την καταβολή τόκων υπερημερίας, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με το Δικαστήριο, οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 11 του κανονισμού 1552/89 τόκοι υπερημερίας οφείλονται για «κάθε καθυστέρηση» και είναι απαιτητοί ανεξαρτήτως του λόγου για τον οποίο η εγγραφή στον λογαριασμό της Επιτροπής έγινε με καθυστέρηση (βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 1989 στην υπόθεση 54/87, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1989, σ. 385, σκέψη 12).

75 Η Επιτροπή φρονεί ότι έταξε στην Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου τις αναγκαίες προθεσμίες για τον τερματισμό της παραβάσεως και ότι επέστησε την προσοχή της επί του γεγονότος ότι θα οφείλονταν τόκοι υπερημερίας για τα ποσά των ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ που δεν θα κατέβαλε το Ηνωμένο Βασίλειο λόγω της μη επιβολής του ΦΠΑ στα διόδια των οδών.

76 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, δυνάμει του άρθρου 1 του κανονισμού 1553/89, οι ίδιοι πόροι εκ του ΦΠΑ προκύπτουν από την εφαρμογή του ενιαίου συντελεστή στη βάση που προσδιορίζεται σύμφωνα με τον ίδιο κανονισμό και ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού, η ως άνω βάση καθορίζεται από τις φορολογητέες πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 2 της έκτης οδηγίας.

77 Στον βαθμό που τα εισπραττόμενα λόγω της χρήσεως ορισμένων οδικών υποδομών στο Ηνωμένο Βασίλειο διόδια δεν υπήχθησαν σε ΦΠΑ, δεν ελήφθησαν υπόψη τα

αντίστοιχα ποσά για τον καθορισμό της βάσεως των ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ, οπότε το Ηνωμένο Βασίλειο παραβίασε επίσης, στον ίδιο βαθμό, την κανονιστική ρύθμιση σχετικά με το σύστημα των ιδίων πόρων των Κοινοτήτων.

- 78 Εξάλλου, η αξίωση της Επιτροπής περί καταβολής τόκων υπερημερίας θεμελιώνεται στο άρθρο 11 του κανονισμού 1552/89. Όπως η ίδια υπενθύμισε ορθώς, οι τόκοι υπερημερίας είναι απαιτητοί ανεξαρτήτως του λόγου για τον οποίο η εγγραφή στον λογαριασμό της Επιτροπής έγινε με καθυστέρηση (βλ., ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 12).
- 79 Πάντως, επιβάλλεται η εξέταση του ζητήματος αν το γεγονός ότι μεταξύ της κοινοποίησης της αιτιολογημένης γνώμης και της ασκήσεως της παρούσας προσφυγής διέρρευσε χρονικό διάστημα πέραν της επταετίας έχει επίπτωση ως προς την έκταση της υποχρεώσεως του Ηνωμένου Βασιλείου να καταβάλει, ενδεχομένως, *a posteriori* ποσά δυνάμει της κανονιστικής ρυθμίσεως σχετικά με τους ιδίους πόρους των Κοινοτήτων.
- 80 Πράγματι, παρά το ότι ούτε η έκτη οδηγία (απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 1998 στην υπόθεση C-85/97, SFI, Συλλογή 1998, σ. I-7447, σκέψη 25) ούτε η κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τους ιδίους πόρους των Κοινοτήτων προβλέπουν προθεσμία παραγραφής αφορώσα την είσπραξη του ΦΠΑ, η θεμελιώδης επιταγή της ασφαλείας δικαίου αντιτίθεται, πάντως, στη δυνατότητα της Επιτροπής να καθυστερεί, στο πλαίσιο διαδικασίας αναγνωρίσεως παραβάσεως σκοπούσας στην *a posteriori* είσπραξη ιδίων πόρων, επ' αόριστον τη λήψη της αποφάσεως περί κινήσεως της ένδικης φάσεως της διαφοράς (βλ., *mutatis mutandis*, απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972 στην υπόθεση 57/69, ACNA κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 217, σκέψη 32).
- 81 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1553/89, τα κράτη μέλη οφείλουν να υποβάλλουν στην Επιτροπή

κατάσταση εμφανίζουσα το συνολικό ποσόν της βάσεως των ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ, η οποία αντιστοιχεί στο προηγούμενο ημερολογιακό έτος και επί της οποίας εφαρμόζεται ο ενιαίος συντελεστής του άρθρου 1 του ιδίου κανονισμού, με σκοπό τον καθορισμό των ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ.

82 Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 1553/89, οι για οποιονδήποτε λόγο διορθώσεις των καταστάσεων κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, που αφορούν προηγούμενα οικονομικά έτη, πραγματοποιούνται με συμφωνία μεταξύ της Επιτροπής και του οικείου κράτους μέλους. Ελλείψει συμφωνίας με το κράτος μέλος και μετά νέα εξέταση, η Επιτροπή λαμβάνει τα μέτρα που κρίνει αναγκαία για την ορθή εφαρμογή του κανονισμού.

83 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, του ιδίου κανονισμού ορίζει:

«Μετά τις 31 Ιουλίου του τετάρτου έτους που ακολουθεί ένα συγκεκριμένο οικονομικό έτος, η κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, ετήσια κατάσταση δεν μπορεί πλέον να διορθωθεί, παρά μόνον όσον αφορά τα σημεία που έχουν γνωστοποιηθεί πριν από την ημερομηνία αυτή είτε από την Επιτροπή είτε από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.»

84 Η ως άνω διάταξη, η οποία δεν αφορά ασφαλώς την κατάσταση για την οποία κινήθηκε η διαδικασία αναγνώρισεως παραβάσεως κατά το άρθρο 169 της Συνθήκης, είναι, μολοντούτο, δηλωτική των επιταγών ασφαλείας δικαίου στον τομέα του προϋπολογισμού εφόσον αποκλείει οποιαδήποτε διόρθωση πέραν των τεσσάρων οικονομικών ετών.

85 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι ίδιες θεωρήσεις ασφαλείας δικαίου δικαιολογούν κατ' αναλογία εφαρμογή του εξαγγελμένου στην εν λόγω διάταξη κανόνα, εφόσον η Επιτροπή αποφασίζει να κινήσει διαδικασία αναγνώρισεως παραβάσεως προκειμένου να επιτύχει την *a posteriori* καταβολή ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ.

- 86 Επομένως, η Επιτροπή, η οποία έλαβε την απόφαση περί ασκήσεως της παρούσας προσφυγής μόλις στις 21 Οκτωβρίου 1997, δεν νομιμοποιείται να απαιτήσει την *a posteriori* καταβολή των ιδίων πόρων εκ του ΦΠΑ, προσανυξημένων με τους τόκους υπερημερίας, παρά από το οικονομικό έτος 1994 και εντεύθεν.
- 87 Ενόψει του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει να αναγνωριστεί ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, μη θέτοντας στη διάθεση της Επιτροπής, ως ιδίους πόρους εκ του ΦΠΑ, τα αντιστοιχούντα στον ΦΠΑ ποσά που όφειλε να εισπράξει επί των διοδίων ως αντιπαροχής για τη χρήση των οδών και γεφυρών έναντι καταβολής διοδίων, πλέον τόκων υπερημερίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τους κανονισμούς 1553/89 και 1552/89.

Επί του περιορισμού των αποτελεσμάτων της αποφάσεως

- 88 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου φρονεί ότι, αν το Δικαστήριο αποφαινόταν υπέρ της υποστηριζόμενης από την Επιτροπή απόψεως, κάθε αναγνώριση παραβάσεως θα εκλαμβάνόταν κατ' ανάγκην ως έχουσα αποτέλεσμα μόνο για το μέλλον.
- 89 Κατ' αρχάς, το Δικαστήριο ουδόλως κωλύεται να επιβάλει σε χρονικό περιορισμό τα αποτελέσματα αποφάσεως λόγω παραβάσεως, αν ληφθεί υπόψη ότι η δυνατότητα καθορισμού του περιεχομένου μιας αποφάσεως, η οποία προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 174 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 231 ΕΚ) όσον αφορά την προσφυγή ακυρώσεως, έχει ήδη αναγνωριστεί και όσον αφορά αποφάσεις εκδιδόμενες δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ).

- 90 Ακολουθώς, πληρούνται οι προϋποθέσεις για ένα τέτοιο περιορισμό. Πράγματι, τυχόν απόφαση επί παραβάσεως που θα παρήγαγε τα αποτελέσματά της προ της ημερομηνίας εκδόσεώς της θα υποχρέωνε το Ηνωμένο Βασίλειο να καταβάλει στην Επιτροπή σημαντικό ποσό, προσαυξημένο με τόκους υπερημερίας, που το καθού θα όφειλε να αντλήσει από τους γενικούς πόρους του, στον βαθμό που τα ποσά αυτά δεν θα μπορούσαν να αναζητηθούν από πρόσωπα που χρησιμοποίησαν τις οδούς και τις γέφυρες έναντι καταβολής διοδίων κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Επιπλέον, οι ανωτέρω οικονομικές συνέπειες θα καθίσταντο πολύ επαχθέστερες λόγω της μακράς περιόδου αδρανείας της Επιτροπής εν συνεχεία της απαντήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου επί της αιτιολογημένης γνώμης, αδρανείας από την οποία το Ηνωμένο Βασίλειο νομιμοποιούνταν εξάλλου να συναγάγει ότι τα επιχειρήματα που είχε αντιτάξει στην αιτιολογημένη γνώμη είχαν γίνει δεκτά ως σύμφωνα προς το δίκαιο ή, τουλάχιστον, ότι η Επιτροπή δεν επρόκειτο να κινήσει διαδικασία εις βάρος του λόγω της φερομένης παραβάσεως. Έτσι, καλοπίστως και με βάση ειλικρινή και όλως εύλογη ερμηνεία των συναφών κανόνων, περιελθούσα σε γνώση της Επιτροπής από το Ηνωμένο Βασίλειο κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής φάση, δεν εισπράχθηκε ο ΦΠΑ επί των διοδίων στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το Ηνωμένο Βασίλειο επικαλείται συναφώς τις αρχές της ασφαλείας δικαίου και της τηρήσεως της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Τέλος, ο υπολογισμός των επιδίδων ιδίων πόρων θα εξηρτάτο από αόριστες και ουδόλως δυνάμενες να επαληθευθούν περιστάσεις.

- 91 Πρέπει να υπομνηστεί ότι ο περιορισμός των αποτελεσμάτων μας αποφάσεως επί αιτήσεως ερμηνείας συνιστά όλως εξαιρετική περίπτωση. Το Δικαστήριο προσέφυγε στη λύση αυτή υπό πολύ συγκεκριμένες περιστάσεις, όταν υπήρχε κίνδυνος σοβαρών οικονομικών επιπτώσεων, οφειλομένων ιδίως στον μεγάλο αριθμό εννόμων σχέσεων που είχαν συσταθεί καλοπίστως βάσει ρυθμίσεως η οποία εθεωρείτο εγκύρως θεσπισθείσα, και όταν καθίστατο σαφές ότι οι ιδιώτες και οι εθνικές αρχές είχαν ωθηθεί σε συμπεριφορά μη σύμφωνη προς την κοινοτική νομοθεσία λόγω αντικειμενικής και σοβαρής αβεβαιότητας ως προς το περιεχόμενο των κοινοτικών διατάξεων, αβεβαιότητας στη δημιουργία της οποίας είχε συμβάλει η ίδια η συμπεριφορά άλλων κρατών μελών ή της Επιτροπής (απόφαση της 11ης Αυγούστου 1995 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-367/93 έως C-377/93, Roders κ.λπ., Συλλογή 1995, σ. I-2229, σκέψη 43).

- 92 Ακόμη και αν υποθεθεί ότι παρόμοιες σκέψεις μπορούν να οδηγήσουν σε περιορισμό των διαχρονικών αποτελεσμάτων αποφάσεως εκδιδομένης βάσει του άρθρου 169

της Συνθήκης, αρκεί η διαπίστωση ότι, στην προκειμένη περίπτωση, οι αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου δεν μπορούν να επικαλεστούν λυσιτελώς ότι οδηγήθηκαν σε μη σύμφωνη προς την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση συμπεριφορά λόγω αντικειμενικής και σοβαρής αβεβαιότητας ως προς το περιεχόμενο των κοινοτικών διατάξεων.

- 93 Πράγματι, αφενός, η πλειονότητα των κρατών μελών που διαθέτουν προς χρήση οδικές υποδομές επί πληρωμή επιβάλλουν τον ΦΠΑ στα υφιστάμενα για τη χρήση τους δρόμα. Αφετέρου, το αργότερο από την κίνηση εις βάρος του Ηνωμένου Βασιλείου διαδικασία λόγω παραβάσεως, στα πλαίσια της οποίας του προσάπτονταν συγκεκριμένα το ασυμβίβαστο προς το κοινοτικό δίκαιο της απαλλαγής των διοδίων από τον ΦΠΑ, το οικείο κράτος μέλος όφειλε να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποφύγει τις φερόμενες ζημιές και δυσχέρειες.
- 94 Συναφώς, έστω και αν η χρονική περίοδος μεταξύ της απαντήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου προς την αιτιολογημένη γνώμη και της ασκήσεως της παρούσας προσφυγής παρίσταται, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, ως ασυνήθως μακρά, γεγονός παραμένει ότι δεν υποστηρίχθηκε ότι η Επιτροπή εξέφρασε, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, την πρόθεσή της να παραιτηθεί της κινήσεως της διαδικασίας λόγω παραβάσεως. Αντίθετα, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, χωρίς να αντικρουστεί ενώπιον του Δικαστηρίου, το ως άνω θεσμικό όργανο προέβαινε ετησίως στην υπόμνηση της οφειλής των επιδίδων ιδίων πόρων προς κράτη μέλη που δεν επέβαλαν τον ΦΠΑ επί των εισπραττομένων για τη χρήση των επί πληρωμή οδικών υποδομών διοδίων.
- 95 Τέλος, όσον αφορά τις συνέπειες των καθυστερήσεων για τις οποίες ευθύνεται η Επιτροπή, το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσε να τις αποφύγει, υπολογίζοντας και θέτοντας στη διάθεση της Επιτροπής τα αξιούμενα ποσά (βλ., ιδίως, υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Μαΐου 1991, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, σκέψη 39).

- ⁹⁶ Κατόπιν αυτού, είναι απορριπτέο το αίτημα του Ηνωμένου Βασιλείου για τον περιορισμό των αποτελεσμάτων της παρούσας αποφάσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁹⁷ Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του αντιδίκου. Επειδή η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη του Ηνωμένου Βασιλείου στα δικαστικά έξοδα και το τελευταίο ηττήθηκε επί της ουσίας των ισχυρισμών του, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

αποφασίζει:

- 1) Το Ηνωμένο Βασίλειο, μη επιβάλλοντας τον φόρο προστιθέμενης αξίας στα διόδια που εισπράττονται για τη χρήση των οδών και γεφυρών έναντι καταβολής διοδίων ως αντιπαροχής για την παρεχόμενη στους χρήστες υπηρεσία, δοθέντος ότι η υπηρεσία αυτή δεν παρέχεται από οργανισμό δημοσίου δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, της έκτης οδηγίας

77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών — Κοινό σύστημα φόρου προστιθεμένης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση, και μη θέτοντας στη διάθεση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ως ιδίους πόρους εκ του φόρου προστιθέμενης αξίας, τα αντιστοιχούντα στον φόρο ποσά που όφειλε να εισπράξει επί των διοδίων, πλέον τόκων υπερημερίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2 και 4 της εν λόγω οδηγίας και από τους κανονισμούς (ΕΟΚ, Ευρατόμ) 1553/89 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 1989, για το ομοιόμορφο οριστικό καθεστώς εισπράξεως των ιδίων πόρων που προέρχονται από τον φόρο προστιθεμένης αξίας, και 1552/89 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 1989, για την εφαρμογή της αποφάσεως 88/376/ΕΟΚ, Ευρατόμ, για το σύστημα των ιδίων πόρων των Κοινοτήτων.

2) Καταδικάζει το Ηνωμένο Βασίλειο στα δικαστικά έξοδα.

Rodríguez Iglesias	Moitinho de Almeida	Sevón	
Schintgen	Kapteyn	Gulmann	Puissochet
Jann	Ragnemalm	Σκουρής	Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 12 Σεπτεμβρίου 2000.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias